

բազմաբան իկեր ի. բոգ—բոգ ձիւսեր կապեր ի»։ Մոկաց Միրզի ձին կը կոչուի Բոգ—Բիդաւի։ Քեօտ—օղլու ձիւերն մէկը Բոգե անունով է ծանօթ, և այլն։

Կապույտ գոյնը սեւին հետ շփոթելու կամ նոյնանալու պարագային՝ յիշենք որ Արտաշէսի ձին Սև էր, — Սևան գեղեցիկ...

Ռուստամի Ռախշ կամ Ռախշ Է—Բարաք ձին միտը բերենք և համեմատենք քրդերէն Ռաշ (սև, սևուկ, սևորակ) անակաշին հետ։ Այդ պարագային՝ Բարաք (խատուտիկ)—ի հետ կը կազմէ Սև ու ձերմակ, Սև խատուտիկ գոյնը՝ Յէրանի դիւցազնին ձիուն համար, որ տարբեր կերպով մը՝ աշխուշ է արդէն։

Իսկ մասնաւորապէս հրեղէն ձիւր՝ գրեթէ անպակաս են մեր ժողովրդական անգիր հէքեաթաւէպերուն մէջ։ Ամէն հերոս որ գերբնական ուժ ու դեր ունի՝ իր ձին ալ հրեղէն է։ Եւ հրեղէն անականը հոմանիշ է յաճախ ծովային ու քաւար մակդիրներուն։

Այսպէս, «Գրնդըլ» անուն հրեղէն ձի մը կ'ընդի «Լղպըր Գյէօլ»-ի գրոյցին մէջ, ուր Պոռ թագաւորի տեղը կ'ընէ Շէրէ-Ալին։

Հրեղէն ձիու մասին գեղեցիկ պատմւածք մ'է «Բէշան կամ Գոյլգար» հէքեաթա (կանչօր պատմած)։

Հրեղէն ձիւր են Լալադար, Խեպօ, Քեարքա, Կապ, Բեշան, Մարա ձի անուանով հէքեաթային թուղթ ձիւր։ Հրեղէն կամ ծովային, և կամ թեւաւոր ձիւր ունին Սիրուն—Միրուն, Սվիկ, Քեօտ—Օղլի, Քեաշլիկ, Շալիսմայէլ, և այլն, և այլն։

Վերջինիս (Շալիսմայէլ) հէքեաթաւէպին մէջ մասնաւորապէս կ'ընդի «տան մէջ պահած իսմար—թայի անունով հրեղէն ձի մը, որ Լուսնաման քառակուսի է։ Յէրան—Թիւրանայ դիւցազններէն Քուլկ—Սլէմինի ձին՝ Հապե—Բէշան իր անուանով կ'ընշանակէ անմարմին ձի, — այսինքն հրեղէն, թեւաւոր։

Սաւանց Տան դիւցազններուն ժառանգական հրեղէն—ծովային ձիերը պայտեղու

մասին ալ միայն մէկ փոփոխակի մէջ յիշատակութեան կ'հանդիպինք. — «Գաւթի ձին հրեշտակ նալեց...»։ Այդ միակ կէտը կը կապէ մեր վէպը Յէրան—Թիւրանի վէպին, ուր Ռուստամի ձին ալ հրեշտակի կողմէ պայտեւած կ'ընդի։

Երկու դիւցազնաւէպերը զիրար կ'ընդհանն ամէն կէտի մէջ, կամ իրարու շարունակութիւնն են անորոշ ժամանակներու մէջ։

Վաճ

ԶԻԹՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍԱԳԻՏՈՒՆԻ ՄԸ

= ԱՆ ԳՂԻ ՈՅ ՄԷՋ =

— ◁ ◁ ◁ —

Մոռցում...,

«Դու Հայ ես. — Ո՛հ Այո՛։ Շատ տարիներ առաջ հոն բան մը չի հանդիպեցաւ — ամբողջ ժողովուրդ մը չէր խողովուրդ։ Անկէ յետոյ այնչափ դէպքեր հանդիպեցան, գիտէք, որ այդ մոռցուցաւ։

Այս խօսքերը կ'ուղղուէին երիտասարդ օրիորդի մը, որ դժբաղդ երկրէն փախած էր, ուր ողբերգութիւն մը ծրագրուեցաւ, նախատինք քաղաքակիրթ զգացման, և խժժութիւններ՝ անմահ պատմութեան մէջ, ի գործ դրուեցան։ Այդ ոճրներուն անագանեալ արձագանքները նոյն իսկ՝ հաւասարապէս վիշտ պատճառեցին ծաղկեալ երկիրներու ժողովուրդներուն։

Նա երջանկագոյն երկրի մը մէջ գրտնուած առնին իսկ, պիտի չի կարենայ ոռոնալ այդ ամէնը. և գրեթէ՛ կոտորածի միջոց իր աչօք տեսած եղբորութիւնը, նորաւէպի ձևով՝ Եսթեր տիտղոսին տակ, կը պատասխանէ յօգուածիս սկիզբը դրուած հարցման։

«Մոռցում. շատ դժուարին բան է կարենալ մոռնալը. բայց մեզի համար որ այս տեսարաններու միջեւ կը քալենք, որ կը լսենք ողբերկոծը այս կողպատուած այ-

րիններուն և մայրերուն, փոքր որբ տղա-
յոց, որոնք կը թափառէին փողոցներու մէջ
շուններու նման — այն տեսարանները և
ձայները պէտք են մեր մտքին առջև ըլլան
և մեր հոգիները լեցնեն մահու դառնու-
նութեամբ»:

Գրեթէ հեղինակն էր Օր. Զապէլ Գ.
Պոյաճեան, թէև երեցաւ այն «Վարդենի»
կեղծ անուան տակ, և ժամանակին մեծ
աղմուկ հանեց:

Օր. Պոյաճեան Տիարպէքիբէն է, փոքր
Ասիա իր հայրը Հայ էր և Հիւպատոսա-
կան — Գործակատար Մեծին Բերտանիոյ,
Թուրքիոյ մէջ: Մայրը Անգղիացի է, մեծ
աղջիկը Սամուէլ Ռօճըսթի եղբորորդւոյն.
և շատ տարիներ Հայաստանի մէջ բնա-
կած ըլլալով, մէկն է այն փոքրաթիւ Անգ-
ղիացի տիկիններէն՝ որոնք կրնան հայե-
րէն լաւ խօսիլ, կարգաւ և գրել:

Կոտորածի ժամանակ Օր. Պոյաճեան
ղրկուած էր ի Կիպրոս Նպաստամատոյց-
Յանձնաժողովէ մը, ձեռնառու ըլլալու հայ
այրիներու և որբերու համար կառուցուե-
լիք արհեստանոցի մը. և նա խնամեց շա-
տերը որոնք փախած էին կոտորածէն, վի-
րաւորուած և հիւանդագին:

Երբ Օր. Պոյաճեան 1896ին հոս եկաւ,
ինքզինքն Գեղարուեստի տուաւ՝ Սէյյա
Դպրոցին մէջ, Համալսարանական Գլխէն.
անկէց ի վեր շարունակ աշխատեցաւ և
ներկայիս ցուցադրեց իր նկարները Էլի-
զեան Սրահներուն (Galleries) մէջ: Ա-
ռաջին անգամն է որ Արեւելի տիկին մը
կը ցուցադրէ Լոնտրայի գեղարուեստից
ցուցահանդէսի մը մէջ:

Իր նկարներուն մէջ աչքի կը զարնէ
գոյներու զարգացումը, անսովոր և ուժով
ոճով մը, որ ըսելն անգամ ասորիօրինակ
է, կը թուի թէ չուին ոչ «հին» և ոչ «յա-
տուկ» շրջան մը:

Մասնաւորապէս հիանալի է Բարձր —
Սափոյիոյ բնանկարներու հաւաքածոյքը,
որոնք աչք կը պարարեն իրենց զօրաւոր
գոյներով և ըրած տպաւորութիւններով:
Ամենէն գեղեցիկ տեսարանը «Սամէիւս»
կոչուածն է՝ որ կը ներկայացնէ հովիտ մը

շրջապատուած անտառային լեռներով: Ոչ
նուազ յանկուցիչ է նաև «Փոթորկէն ա-
ռաջ»ը, հունձքի տեսարան մը:

Դիմանկարներուն մէջ՝ «Մայր»ը խը-
նամքով նկարուած է և լի է բնադրողով.
մենչեղու «Տիկ. Գաւանակ»ինը ունի ինք-
նածին թարմ գծագրութիւն մը, որ հա-
զուագիւտ է: Թեթեւ թափանցիկ զգեստը
և ժպտաւէնը հիանալի է: Դիմանկարի
ուսումնասիրութիւն մը («Վիցտորի զուարթ
կին մը») ակն յայտնի արհեստագիտուհի-
ւոյն դիմանկարն իսկ է, զգեստաւորուած
միջինդարեան հարուստ տարազով, կո-
նածակ զլիարկով՝ ուսկից կախուած է ա-
նօր քօղ մը: Կեցուածքը շատ եզական
է, և ճոխ մետաքսէ զգեստը կը յիշեցնէ
սիրամարգի երփներանգ փետուրները:

Պրանսական ներքին գեղջկային տե-
սարանները, «Դղեակի խոհանոց»ը (Cui-
sine du Chateau) և «Ալուրը» (La
soupe) կը ցցունեն աշխատութեան բոլո-
րովին տարբեր ոճ մը, խոնարհ, հան-
դարտ և մեղմ արտայայտութեամբ: Մա-
շած թաւիշի և հին եղծուած կերպասի
գծելու կերպը՝ նոր նկարի մէջ, և Պրան-
սական՝ անցեալ բնադրողներով՝ իրական
կեանքի ներկայացումը, հիանալի են:

Ջրաներկերու մէջ «Մզկիթ» ի Լարնա-
քա, Կիպրոս» կղզին, փոքր զբօսանք մ'է
աչաց, ակնախտիկ և ալեծածան գոյներու
ջուրի մէջ ցուցումներով և ուժով զծե-
րովը:

Ցուցահանդէսը իրեն քաշեց Մամուլին
նպաստաւոր կարծիքը, և յաջողութիւնը
այնչափ եղաւ որ օգտակար դատուեցաւ
երկարածգել զայն:

Բայց դեռ աւելի կարեւոր՝ այն եղաւ որ
իմացուեցաւ թէ մենք ունինք Լոնտրայի մէջ
արհեստագիտուհի մը՝ կարող պատճառելու
մեզ մեծ հաճոյք, փայլուն տեսարաններով,
գտնուելու փնութեան գեղեցկութեան ամե-
նէն քաղցր վայրերուն մէջ:

Տարակոյտ չկայ որ Օր. Պոյաճեան հիա-
նալի բնանկարներու մէջ գերազանցելով
հանդերձ, է նմանապէս վերին աստիճանի
քաջ դիմանկարիչ մը, պատրաստ տիրա-

նալու հաճոյական արտայայտութիւններու
և անհատական բնազդողմներու :

Նա ոչ միայն ճարտար նկարիչ մ'է,
այլ նաև, արդիւնք թերևս իր ծագման,
ուր իրարու հանդիպած են Արևելք և Ա-
րևմուտք, ցցուցած է յայտնի տաղանդ զա-
նազան ճիւղերու մէջ: Կը խօսի Արևելեան
և Եւրոպական բազմաթիւ լեզուներ — Անգ-
ղիերէն, Հայերէն, Ֆրանսերէն, Թիւրքե-
րէն, Ռուսերէն, Յունարէն, Իտալերէն,
Էսպերանտօ, և հիմայ Գերմաներէն կը
սորվի:

Նա այս երկրիս մէջ Էսպերանտօյի մը-
ղում տուող ռազմիրաններէն մէկն է, զոր
սորված է ի Ֆրանսա, այդ լեզուին Անգ-
ղիա մտնելէն շատ առաջ:

Անդամ է Ֆրանսական Ալպեան Գլու-
պին, և շատ անգամ միացած է իրենց
հետ լեռնային վտանգաւոր արշաւանքնե-
րու մէջ:

Իրրե ղերասանուհի, ծափահարուեցաւ
Մամուլէն՝ «Ոգի Հայաստանի» իր նկար-
չական ներկայացման առթիւ:

Շատ կը սիրէ երաժշտութիւնը և հիա-
նալի կը զարնէ:

Բուերը տարօրինակ հմայք մ'ունին (Որ-
Պոյաճեանին համար, և կարելի պիտի չ'ըլ-
լար զտնել ասկէ աւելի յարմար նշանա-
բան մը: Որ. Պոյաճեան կու գայ երկրէ մը
որ աւերակներով լեցուն է, և ասոնք մար-
դերու ձեռքով կործանուելէ յառաջ, մարդ-
կային բնակարաններ էին, իսկ հիմայ ա-
սոնց միակ բնակիչները բուերն են:

Անգլ. Madame Բերթէ № 801

Թարգմ. Հ. Թ. ՕՏԱՊԱՇԵԱՆ

ԳԻՐԳԵՐ ՈՒ ԹԵՐԹԵՐ

Բայրըն, Եղովանէնը, Թարգմ. Բնագրից 8. 2.
Միրզայեանց. տպ. Փարոս, Թէհրան 1911.

F. T. Marinetti, Distributions, Milano, 1911
Mémoires de la Société de Linguistique de
Paris, Tome XVII.

Գեղեցիկ թարգմանութիւն մըն է Միր-
զայեանցի ծովահէնը: Լեզու մը և չափ
մ'ունի որ կը սահին. և աղէկ կը թարգ-
մանեն Բայրընի կտրուկ, կրքոտ, կրակոտ
ոգին:

Չափին հոսանքին հետ իմաստները կը
կայծկլտան, կը սահին՝ ինչպէս վազուկ
ջուրի երակ մը արևուն տակ: Չափը եր-
կանդամ 4-3 է: Թաղողութեան նպաստած
է նաև Ռուսահայոց լեզուն. համառօտ,
հիշդ, պարզ՝ բոլորովին յստակ կը թո-
ղու տեսնել Բայրընի միտքերը:

Ուրիշ նիւթ և ուրիշ լեզու ալ չէր կըր-
նար վերցնել Պ. Միրզայեանց իր միտքը
բացատրելու համար երկրին մէջ ուր կ'ա-
պրի: Պարսկաստանի մէջ գերակշիռ են
Անգղիոյ և Ռուսի ազդեցութիւնը: Միր-
զայեանց մէկ երկրէն թարգմանելու նիւթը
առած է, միւսէն հայերէն լեզուն: Իր գոր-
ծը Պարսկաստանի ազատական շարժման
հերոս Եփրեմին նուիրած է, Մովսէսէնին
և անոր միջև բնաւորութեան տեսակ մը
նմանութիւն գտնելով: Բայրըն ծովահէնը
նուիրած է Մուրի՝ իր սիրելի բարեկամին,
որովհետև անոր մէջ, ինչպէս Չայլտ Հա-
րոլդի, ինչպէս Լարայի իր ետ զրած է:

Միրզայեանց աղէկ հասկեցեր է Բայրը-
նի այս ետ և զայն բոլոր դրած է իր
հայերէնին մէջ:

Սակայն կոներադ ի բընէ

Չէր ստեղծուած որ դառնար

Առաջնորդող չարերին,

— Չարի գործիքն այդ վատթար: —

Փոխուած էր սիրտն երբ նորան

Գործերն ի սպառ ջշեցին